

آینده‌شناسی در تربیت فرزند

پودمان تدبیر در مادری

مؤلف

ناهید ساری‌خانی

این محتوای درسی برای درس «آینده‌شناسی در تربیت فرزند: پودمان تدبیر در مادری» برای دوره آموزش‌های خاص مدیریت خانواده در مقطع کارشناسی تدوین شده است.

سرشناسه	ساری خانی، ناهید، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	آینده‌شناسی در تربیت فرزند پودمان تدبیر در مادری
مشخصات نشر	تهران: مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۱۸۳ ص.: مصور (بخشی رنگی)، جدول (بخشی رنگی): ۲۲ × ۲۹ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۵۱۹-۲۹-۵
وضعیت فهرست نویسی	فیپای مختصر
یادداشت	فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
یادداشت	واژه نامه.
یادداشت	کتابنامه.
شناسه افزوده	مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران
شماره کتابشناسی ملی	۳۸۷۸۰۴۹

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

عنوان: آینده‌شناسی در تربیت فرزند: پودمان تدبیر در مادری
 مؤلف: ناهید ساری خانی
 ویراستار: زینب محمدزاده
 ناظران علمی - فنی: سید صاحب سادات حسینی، محمدعلی صنعتی نژاد، مانا... اشقانی فراهانی، عبدالرضا مجدالدین، محمدهادی تدین، حامد فرساد، زهرا آب‌جام، ملیحه خان‌بیک، فهیمه فلاح، زینب محمدزاده، آرم رزم‌پور، علیرضا عزیزی، حمید جعفری، پژمان گرامی و علی هاوشکی
 تنظیم و صفحه‌آرا: زینب‌السادات دیوبین
 طراح جلد: بهاره الیاسی
 ناشر: مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران
 چاپخانه: مؤسسه فرهنگی نشاط
 نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۴
 قیمت: ۹۰۰۰
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۱۹-۲۹-۵

انتشار این کتاب فقط با اختیار و مجوز مرکز آموزش‌های عالی آزاد و آموزش‌های خاص دانشگاه جامع علمی کاربردی انجام می‌شود.
 (نقل مطالب با ذکر مأخذ پلامانع است)

نشانی: تهران، میدان فلسطین، خیابان ایتالیا، مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران، پلاک ۱
 تلفن: ۶۰ - ۸۸۹۹۳۹۵۹ دورنگار: ۸۸۹۵۴۰۰۷ کد پستی: ۴۴۹۹۳ - ۱۴۱۶۶

وبسایت: www.helal-uast.ac.ir
 پست الکترونیکی: info@helal-uast.ac.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار ۸

فصل اول: مفاهیم آینده‌پژوهی، تاریخچه آینده‌پژوهی در جهان و ایران، رابطه آینده‌پژوهی با

نظام آموزشی و تعلیم و تربیت ۱۱

هدف کلی ۱۲

اهداف رفتاری ۱۲

تعریف آینده‌پژوهی ۱۳

ضرورت و اهمیت آینده‌پژوهی ۱۴

اهداف آینده‌پژوهی ۱۵

پیشینه آینده‌پژوهی در جهان ۲۱

تاریخچه آینده‌پژوهی در ایران ۲۴

آینده‌پژوهی در تربیت نوجوانان و جوانان ۲۷

دیدگاه‌های نوین در آموزش نوجوانان و جوانان ۳۰

اصول و مبانی آموزش آینده‌ها ۳۴

آینده‌پژوهی در فرهنگ اسلامی ۳۶

آینده‌پژوهی و آینده‌های پیش‌بینی شده در اسلام ۳۹

خلاصه فصل ۴۰

خودآزمایی ۴۳

فصل دوم: رابطه بین آینده‌پژوهی و تربیت فرزند ۴۵

هدف کلی ۴۶

اهداف رفتاری ۴۶

ابعاد تأثیرگذار بر تربیت فرزندان با آینده‌نگری تربیتی ۴۷

خانواده و آینده‌نگری تربیت فرزندان ۴۷

مادر و آینده تربیتی فرزندان ۷۱

پدر و آینده‌نگری تربیت فرزندان ۷۴

آموزش والدین و آینده‌نگری تربیت فرزندان ۷۶

۸۰	شکاف نسلی میان والدین و فرزندان
۸۴	چالش‌های پیش روی خانواده در رویارویی با آینده تربیتی
۹۵	دیدگاه اسلام و صاحب‌نظران در خصوص آینده‌پژوهی و تربیت فرزندان
۱۱۳	خلاصه فصل
۱۱۵	خودآزمایی
۱۱۷	فصل سوم: رابطه اوقات فراغت و فوق‌برنامه با آینده‌پژوهی
۱۱۸	هدف کلی
۱۱۸	اهداف رفتاری
۱۱۹	تعریف اوقات فراغت
۱۲۱	ضرورت و اهمیت اوقات فراغت در سلامت حیات بشر
۱۲۶	ضرورت برنامه‌ریزی برای پر کردن اوقات فراغت افراد به ویژه نوجوانان و جوانان
۱۳۱	اوقات فراغت از دیدگاه اسلام
۱۳۵	آینده‌نگری و اوقات فراغت
۱۴۰	وظایف برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران در آینده‌نگری اوقات فراغت
۱۴۵	فعالیت‌های فوق‌برنامه و رابطه آن با آینده‌پژوهی
۱۴۵	ضرورت و اهمیت فعالیت‌های فوق‌برنامه در تعلیم و تربیت
۱۴۶	نقش والدین و مدرسه در فعالیت‌های فوق‌برنامه
۱۵۱	رابطه فن‌آوری نوین و فعالیت‌های فوق‌برنامه با آینده‌پژوهی
۱۶۳	خلاصه فصل
۱۶۶	خودآزمایی
۱۶۷	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۱۷۱	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۱۷۴	فهرست منابع و مآخذ

پیشگفتار

از آنجایی که ارتقای کمی و کیفی نظام آموزش‌های علمی- کاربردی و اعتلای امر آموزش و پژوهش به عنوان یکی از راهبردهای اصلی آموزش عالی در توسعه کشور تبیین شده است، دانشگاه با هدف اصلاح هرم شغلی و تربیت نیروی انسانی ماهر در بخش‌های مختلف تأسیس گردیده است.

این دانشگاه با توجه به رسالت خود، مبنی بر آموزش و پژوهش در مرزهای فناوری و ایجاد اشتغال و همچنین به دلیل تفاوت ماهوی با آموزش‌های رایج دانشگاهی و بومی کردن دانش‌های منطقه‌ای، به منابع آموزشی در رشته‌های خاص نیاز مبرم دارد، لذا تألیف و انتشار جزوات و کتب درسی تخصصی رشته‌های مختلف در دستور کار قرار گرفته است. انجام این امر در چنین سطح گسترده‌ای، کاری بس بزرگ و دشوار است که اراده و همتی بزرگ می‌طلبد.

مرکز آموزش‌های عالی آزاد و خاص دانشگاه جامع علمی- کاربردی با استعانت از خداوند بزرگ، همت و همکاری استادان، رفقا و دست‌اندرکاران، امیدوار است صاحب‌نظران و مدرسان در راستای حفظ، صیانت و توسعه نظام آموزش‌های علمی- کاربردی با پیشنهاد‌های سازنده خود ما را در ارتقای کیفیت علمی این جزوات و کتب، یاری دهند.

در اینجا لازم است از ریاست محترم دانشگاه، جناب آقای دکتر محمد اخباری؛ معاونت آموزش، جناب آقای دکتر یدالله مهرعلی‌زاده؛ رئیس مرکز آموزش‌های عالی آزاد و آموزش‌های خاص، جناب آقای مهندس علی معصومیان؛ اعضای محترم کمیته برنامه‌ریزی منابع آموزشی و انتشارات متشکل از رئیس کمیته، جناب آقای دکتر سید صاحب سادات حسینی؛ دبیر کمیته، جناب آقای محمدعلی صنعتی و سایر اعضا، آقایان دکتر هادی تدین و دکتر ماشاءالله واشقانی خراهایی که زحمات و هدایت‌های بی‌دریغ این عزیزان نقش مهم و اساسی در شکل‌گیری و چاپ این جزوات و کتب وارد و نیز از زحمات نویسنده محترم سرکار خانم ناهید ساری‌خانی تشکر نماییم.

این جزوه به عنوان منبع درسی برای درس «آینده‌شناسی در تربیت فرد» در اختیار مدرسان و دانشجویان قرار می‌گیرد.

کمیته برنامه‌ریزی منابع آموزشی و انتشارات مرکز آموزش‌های عالی آزاد و آموزش‌های خاص

اندیشیدن درباره آینده مقوله‌ای تازه نیست، می‌توان ریشه آن را در دوران پیش از تاریخ بشر نیز جست-وجو کرد. تاریخ نشان داده است، در همه جوامع، مردم برداشت‌های و تصوراتی در مورد آینده داشته‌اند. برای مثال می‌توان به غیب‌گویی و پیش‌گویی اشاره کرد. آنان با مدد گرفتن از خدایان، جادو، خرافه یا نیروهای پنهانی افراد به این عمل اقدام می‌کردند.

رویکرد مدرن آینده‌پژوهی که از دهه ۶۰ میلادی آغاز گردید نیز درصدد دستیابی و رمزگشایی از آینده است؛ اما دربردارنده اقدام‌هایی است که با هدف رمزگشایی از آینده و در صورت امکان، کنترل، مهار و تغییر آن متناسب با امیال و اهداف بشری طراحی شده‌اند. در این روش آینده‌پژوهی بخشی از انسان‌گرایی مدرن در هر دو وجه فلسفی و علمی آن به شمار می‌آید.

آینده‌پژوهان یعنی گزارشگران این عرصه، برآنند تا با هدف رمزگشایی از آینده، پرده ابهام از رخ آینده برکشند. از روش‌های مختلفی و خردمندانه‌ای بهره گیرند و نتایج خود را بر مشاهده‌های تجربی از واقعیت‌های مرتبط استوار سازند و در بحث‌های آزاد و مناظره‌های فکری، سخت‌گیرانه، اعتبار منطق خود را بیازمایند.

به این سبب چندی است در محافل علمی پژوهشی توجه به مقوله آینده‌شناسی حائز اهمیت شده و مطلق نظر و مورد توجه قرار گرفته است. چه بسا در حرکت به سمت آینده ممکن است با پیشامدهای غیرمنتظره روبه‌رو شوند. با این همه تلاش می‌کنند تا برای آینده و رویارویی با عدم قطعیت نهفته در آن مهیا شوند. به علاوه، آنان سعی می‌کنند این تلاش را در زندگی روزمره خود، به شکلی نسبتاً خوب انجام دهند. هرچند ظاهراً برخی از افراد در مقایسه با دیگران ملکه بهتری دارند. افزون بر آن می‌کوشند، آینده را مهار کنند، به این معنا که نه تنها خود را با آنچه گمان می‌کنند روی خواهد داد، سازگار می‌نمایند و از این راه برای رویارویی با آینده مهیا می‌شوند، بلکه برآنند تا شرایطی را فراهم کنند تا آنچه که آنان می‌خواهند، روی دهد. در واقع برای روزها و سال‌های آتی با دقت برنامه‌ریزی می‌کنند، برای مثال درباره تربیت فرزند، چگونگی اوقات فراغت فرزندان، آینده شغلی آنان، ازدواج، طرح‌هایی را در ذهن می‌پروراند. البته با علم به این که چه بسا همه چیز به دلخواه پیش نرود.

در ایران نیز برخی از مؤسسه‌های پژوهشی و علمی مدتی است که به اجرای پژوهش‌های آینده‌شناسی در حوزه‌های مختلف از جهل اجتماعی و فرهنگی و آموزشی دست زده‌اند و چندین پروژه و طرح تحقیقاتی را اجرا کرده‌اند، از جمله مهم‌ترین آن‌ها، همکاری در برگزاری همایش ملی آینده‌پژوهی (با شرکت انجمن علمی آینده‌نگری ایران)، همایش آینده‌شناسی هویت‌های جمعی و همایش ملی آینده‌شناسی خانواده در ایران بوده است.

در حقیقت وضعیت نهاد خانواده در سایر کشورهای توسعه یافته و صنعتی، که تا حدودی زوال و فروپاشی خانواده در آن جوامع را به همراه داشته است. نگرانی‌هایی را برای سیاست‌گذاران، تصمیم‌گیرندگان و پژوهشگران علوم اجتماعی ایجاد کرده است. هرچند به نظر می‌رسد، نهاد خانواده در

ایران از لحاظ سنتی و تأثیرگذاری، نهاد بسیار مستحکمی به شمار می‌آید، اما از آنجا که هرگونه اختلال و آسیب در این نهاد می‌تواند نهادهای دیگر را نیز تحت تأثیر قرار دهد و در مجموع سلامت اجتماعی جامعه را به خطر بیندازد، از این رو، بررسی تحولات، اختلال‌ها و آشفتگی‌های این نهاد مهم در کشور حائز اهمیت است.

از سوی دیگر، بررسی ساختار خانواده و چگونگی تربیت فرزندان یا آینده‌سازان جامعه نیز حائز اهمیت است. به طوری که کارگزاران یا آینده‌پژوهان باید به این امر توجه خاص نموده و با رصد و دقت در این امر مانع آسیب و فروپاشی نهاد خانواده شوند. از این رو این کتاب در قالب ۴ فصل درصدد بررسی مسائل زیر برآمده است:

فصل اول، به بررسی مفاهیم و اصطلاحات آینده‌پژوهی و ضرورت و اهداف آن، تمایز مفاهیم پیش‌گویی، پیش‌بینی و آینده‌ناری، تاریخچه آینده‌پژوهی در جهان و ایران، رشته آینده‌پژوهی، نظام‌های نوبت تعلیم و تربیت و آینده‌پژوهی در اسلام برآمده است.

فصل دوم، به بررسی دیدگاه اسلام و صاحب‌نظران در خصوص آینده‌پژوهی و تربیت فرزند و ابعاد تأثیرگذار بر تربیت فرزندان آینده‌پژوهی پرداخته است.

فصل سوم، رابطه اوقات فراغت و اوقات شای فوق‌برنامه با آینده‌پژوهی پرداخته است.